

VAPA2035

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalvelujen kehittämisohjelma

Sisällys

JOHDANTO	3
1. VAMMAISPALVELUJEN KEHITTÄMISOHJELMA JA SEN VALMISTELU	3
1.1. Kehittämisohjelman tarkoitus ja yhteys lakiin ja muihin asiakirjoihin	3
1.2. Taustatietoa kehittämisohjelman tarpeesta, nykytilanteesta, palvelutarpeen ja kustannusten kehityksestä	5
1.3. Kehittämisohjelman valmistelu ja sidosryhmäyhteistyö	7
2. VAMMAISPALVELUJEN KEHITTÄMISOHJELMAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	9
2.1. Missio, visio, arvot, palvelulupaus	9
2.2. Vammaispalvelujen kehittämisohjelman tavoitteet ja toimenpiteet vuoteen 2035 mennessä	10
3. ARVIO OHJELMAN VAIKUTUKSISTA	20
4. TOIMEENPANOSUUNNITELMA	22

Johdanto

1. Vammaispalvelujen kehittämisohjelma ja sen valmistelu

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalvelujen kehittämisohjelmassa määritellään palvelujen uudistamisen strategiset painopisteet ja niiden keskeisimmät toimenpiteet. Kehittämisohjelman tavoitteena on vastata pirkanmaalaisten vammaisten henkilöiden tarpeisiin yhdenvertaisesti, yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja oikea-aikaisesti sekä toiminnallisesti että taloudellisesti kestäväällä tavalla tulevina vuosina.

Kehittämisohjelman valmistelu pohjautuu julkisista tietokannoista ja sisäisistä tietolähteistä saatavien tietojen pohjalta tehtyyn nykytilan selvittelyyn sekä tulevaisuuden valtakunnallisiin kehitysnäkymiin. Lisäksi valmistelussa on hyödynnetty kaikille Pirkanmaalaisille avoimen asukaskyselyn tuloksia sekä eri sidosryhmiä osallistavia menetelmiä.

Kehittämisohjelma on konkreettinen, toteutettavissa oleva, kaikkien osapuolten ymmärtämä ja hyväksymä suunnitelma, jonka tarkoituksena on kehittää toimiviksi tunnistettuja käytäntöjä ja toimintamalleja. Ohjelman toteutumista tullaan seuraamaan systemaattisesti ja ohjelmaa tarkennetaan ja muutetaan tarpeen vaatiessa.

1.1. Kehittämisohjelman tarkoitus ja yhteys lakiin ja muihin asiakirjoihin

VAPA2035 on suunnitelma siitä, miten Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalveluja kehitetään tulevina vuosina. Kehittämisohjelma nojaa alla kuvattuihin keskeisiin vammaisten ihmisten oikeuksiin ja palveluihin ohjaaviin asiakirjoihin sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiaan.

1. Perustuslaki (731/1999) turvaa [perusoikeudet](#) kaikille kansalaisilleen. Perusoikeuksiin kuuluvat muun muassa yhdenvertaisuus, henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus sekä sosiaalinen turva, jolla turvataan jokaiselle kuuluva ihmisarvoisen elämän edellyttämä vähimmäistaso.
2. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan [yleissopimuksen](#) (CRPD) johtava periaate on syrjinnän kieltä ja velvollisuus toteuttaa vammaisten henkilöiden osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Tavoitteena on taata vammaisille henkilöille samat ihmisoikeudet ja perusvapaudet kuin muillakin. Erityinen painopiste yleissopimuksessa on osallisuuden, esteettömyyden ja saavutettavuuden sekä sukupuolten välisen tasa-arvon ja vammaisten lasten oikeuksien kunnioittaminen. YK:n kestävä kehityksen agenda (2030) huomioi

- myös vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen tavoitteenaan eriarvioisuuden vähentäminen sekä edistämällä oikeudenmukaisia ja osallistavia yhteiskuntia.
3. [Sosiaalihuoltolaki](#) (1301/2014) säättää sosiaalihuollon yleisistä periaatteista ja palveluista, joilla myös vammaisten henkilöiden tarpeisiin ensisijassa pyritään vastaamaan. Laki painottaa ennaltaehkäiseviä toimia ja yksilön tarpeiden huomioimista. Mikäli sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut osoittautuvat riittämättömiksi, mahdottomiksi tai epätarkoituksenmukaisiksi, on palvelut järjestettävä erityislain ([Vammaispalvelulain](#) 675/2023 tai [Lain kehitysvammaisten erityishuollosta](#) 519/1977) nojalla. Asiakkaan etua arvioitaessa huomioitavat seikat määrittellään sosiaalihuoltolain 4-5§:ssä.
 4. Ohjelmaa valmistellaan aikana, jolloin uuden [vammaispalvelulain](#) soveltamisalan päätöstä vielä odotetaan, eikä uuden lain vaikutuksia asiakkaisiin, toimintaan ja talouteen vielä voida täysin tarkasti ennustaa. 1.1.2025 voimaan astuvan vammaispalvelulain palvelut määrittävät tulevaa toimintaa ja niiden sisällöt ovat olleet valmistelun keskiössä. Lain keskeinen tarkoitus on ollut vahvistaa vammaisten henkilöiden subjektiivisia oikeuksia sekä lisätä osallisuutta eri palveluissa. Asiakkaiden tarpeet tulisi turvata ensisijaisesti universaaleilla, eri lainsäädäntöön pohjautuvilla peruspalveluilla. Vammaispalvelulain tarkoituksena on tukea vammaisten henkilöiden itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista, yhdenvertaisuutta, osallisuutta sekä turvata yksilöllisen tarpeen mukaiset riittävät ja laadukkaat palvelut, mikäli peruspalvelut eivät tähän riitä. Oikeus palveluihin määrittyy uuden lain myötä tarpeen, ei diagnoosin perusteella.
 5. [Yhdenvertaisuuslaki](#) (1325/2014) kieltää syrjinnän iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Laki velvoittaa viranomaiset edistämään suunnitelmallisesti yhdenvertaisuutta.
 6. VAPA2035 ohjelman toimeenpanoa toteutetaan ensimmäisinä vuosina osana Pirkanmaan hyvinvointialueen [strategian](#) (2023 – 2025) toimeenpanoa. Strategisesti tavoitteena on kehittää palvelurakennetta varhaisemman vaiheen suuntaan: 1. monipuolistamalla asumisen vaihtoehtoja ja hyödyntämällä teknologiaa ja 2. koostamalla tarvittava tietopohja ja määrittelemällä sen perusteella tarkat tavoitetasot eri toimenpiteille.

VAPA2035 kehittämisohjelman rinnalle laaditaan vammaispalvelujen **palveluverkkosuunnitelma**. Vammaispalveluissa suunnitelma linjaa vammaissosiaalityön, asumispalvelujen ja päiväaikaisen toiminnan sijoittumista ja järjestämistä hyvinvointialueella. Palvelujen sijoittelussa otetaan huomioon palvelujen tarve, väestörakenne ja liikenneyhteydet. VAPA2035 ohjelman tavoitteissa ja toimeenpanossa huomioidaan palvelujen uudelleen organisoituminen hyvinvointialueella. VAPA2035 ohjelman painopisteet ovat kuitenkin palvelujen sisällössä eikä rakenteissa.

Lisäksi Pirkanmaalla on valmisteilla **Vammaispoliittinen ohjelma** (VAMPO) jonka tavoitteena on varmistaa vammaisten henkilöiden asemaa ja oikeuksia sekä yhdenvertaisuuden toteutumista palvelun käyttäjinä ja kansalaisina kaikissa palveluissa.

1.2. Taustatietoa kehittämisohjelman tarpeesta, nykytilanteesta, palvelutarpeen ja kustannusten kehityksestä

Vammaispalvelujen toimintaympäristöä haastavat monenlaiset tekijät, jotka liittyvät lainsäädännön muutoksiin, henkilöstöön, palvelutarpeen muutoksiin ja kustannusvaikutuksiin.

Vammaispalvelulain uudistus tuo uusia asiakasryhmiä ja uusia subjektiivisiin oikeuksiin kuuluvia palveluja palveluvalikoimaan. Vammaispalvelulain myötä voimaan astuvien uusien palveluvelvoitteiden odotetaan lisäävän palvelukysyntää. Uudessa laissa vaikeavammaisuus ei ole edellytys palveluiden saamiseksi. Lähtökohtana erityispalveluiden järjestämiselle on vamman tai sairauden aiheuttama avun ja tuen tarve, eikä diagnoosi. Lain soveltamisalan ollessa VAPA2035 ohjelman valmisteluvaiheessa vielä päättämättä, ei tarkempia laskelmia uuden lain vaikutuksista (mukaan lukien uudet palvelut, kuten erityinen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki) voida tehdä. Soveltamisalan keskeinen kysymys liittyy ns. ikääntymisrajaukseen, eli rajataanko lain soveltamista henkilöihin, joiden tarve johtuu pääasiassa muusta kuin ikääntymiseen liittyvistä syistä.

Henkilöstön saatavuus vaikeutuu tulevina vuosina. Kevan eläköitymiseen liittyvien tilastojen (koulutuspaikkamäärät, avoimet työpaikat, työvoimatilastot) mukaan työmarkkinoilta poistuu enemmän työntekijöitä kuin tulee uusia tilalle. Pirkanmaalla on pulaa hoitoalan työntekijöistä (muun muassa lähihoitajista) ja tämä näkyy myös vammaispalvelujen työntekijäpulana. Erityisesti sosiaalityöntekijöiden keskuudessa hakijoita avoimiin työpaikkoihin on merkittävän vähän jo nyt. Ennusteiden mukaan työntekijöiden saatavuustilanne tulee pysymään heikkona

tulevinakin vuosina. Lisäksi uuden lain mukaisten palveluiden järjestäminen edellyttää lisäresursointia; enemmän henkilökuntaa, koulutusta, tilajärjestelyjä.

Asiakkaiden palvelutarve ja palveluiden kysyntä kasvaa. Palvelutarpeen kasvu johtuu pääasiallisesti väestön kasvusta, ikääntymisestä ja lakiuudistuksesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemat tiedot vuoden 2023 sosiaalihuollon asiakasmääristä kertovat, että Pirkanmaan hyvinvointialueella on vammaispalveluiden palvelutehtävän asiakkaina yhteensä 9 100 asiakasta. Vammaisten henkilöiden suhteellinen osuus väestöstä Pirkanmaalla on saman julkaisun mukaan 2,4 % väestöstä. Pirkanmaan hyvinvointialueella väestön ennustetaan yleisesti kasvavan n. 20 000 henkilöllä vuoteen 2035 mennessä. Näin ollen myös vammaispalvelujen asiakasmäärän ennustetaan kasvavan n. 400 asiakkaalla seuraavien kymmenen vuoden aikana.

Palvelujen kysynnässä on vaihtelua väestön kasvun lisäksi eri elämänvaiheisiin liittyen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemien tietojen mukaan vammaispalveluiden asiakkaissa painottuvat yli 65-vuotiaat asiakkaat. Erityisesti Tampereen alueella yli 65-vuotiaiden vammaispalveluiden asiakkaiden osuus on muutaman prosentin suurempi kuin valtakunnassa muualla. Ikääntyminen koskettaa myös nuorempien henkilöiden läheisiä ja tukiverkkoa, jonka voidaan olettaa kasvattavan nuorempien palveluiden tarvetta. Samaan aikaan on itsenäistyvien nuorten palvelutarpeet huomioitava. Nuorempien perheiden valmiudet vammaisen nuoren itsenäiseen elämään siirtymiseen ikäryhmälleen tyypillisellä tavalla ovat kasvaneet.

Kustannuskasvupaineet hyvinvointialueen alijäämäisessä taloudessa ovat vammaispalveluiden osalta merkittäviä: yleinen inflaatiokehitys ja hintojen nousu, ostopalveluiden hintojen nousu, investointitarpeet asumispalveluiden uudistamiseksi, korjaamiseksi ja uusien palveluiden toteuttamiseksi. Lisäksi hyvinvointialueen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukainen palkkojen nousu, paine vuokrahenkilöstön tai ostopalveluiden käyttöön heikossa henkilöstön saatavuustilanteessa aiheuttavat omat kustannusten kasvupaineet. Uuden vammaispalvelulain mukaisten palveluiden järjestämisen kustannusvaikutuksia ei ole vielä saatavilla. Kelan vammaisuuden perusteella maksamien edunsaajien määrät on Sotkanetin tilaston mukaan pysynyt melko samalla tasolla viimeisen kolmen vuoden ajan (noin 48 / 1000 asukasta kohti). Sen sijaan vammaisten sosiaalipalvelujen nettokäyttökustannukset ovat kasvaneet vuosien 2021–2022 välillä. Vuoden 2023 tietoja ei ole kehittämisohjelman valmistelun aikana vielä saatavilla.

Pirkanmaan hyvinvointialueen vuoden 2023 tilinpäätöstietojen mukaan vammaispalveluiden kustannuksista lähes puolet (46%) muodostuu asumispalveluista aiheutuvista kustannuksista. Muita merkittäviä kustannuseriä ovat henkilökohtainen apu (20%), työ- ja päivätoiminta (12%) sekä kuljetuspalvelut (10%) kokonaiskustannuksista. Asumispalveluiden kokonaiskustannuksista yli puolet muodostuu ostopalveluista (68%).

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaissosiaalityön uudelleen organisoinnilla on tavoiteltu työntekijöiden tasaista jakautumista asiakas- ja päätösmäärät huomioiden eri alueilla, hakemusten käsittelyaikojen ja palveluiden myöntämisperusteiden yhdenmukaistamista sekä työntekijöiden veto- ja pitovoiman parantamista.

1.3. Kehittämisohjelman valmistelu ja sidosryhmäyhteistyö

Kehittämisohjelman esivalmistelua on tehty Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalvelujen viranhaltijatyönä 2023 marraskuu- 2024 maaliskuu välisenä aikana. Esivalmistelun aikana on luotu kokonaiskuvaa hyvinvointialueen vammaispalveluiden nykytilanteesta, mahdollisista palvelutarpeen muutoksista tulevana vuosina ja määritelty Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian mukaiset kehitysalueet uusi vammaispalvelulaki huomioiden. Ydintavoitteena on toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävä palvelurakenne. Kehitysalueet ovat:

1. Ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen sekä ensisijaisten palvelujen käytön vahvistaminen
2. Itsenäistä elämää tukevien palvelujen kehittäminen ja monipuolistaminen
3. Asumispalvelujen rakenteen keventäminen
4. Järjestämiskyvykkyyksien vahvistaminen

Kehittämisohjelman valmisteluun on liitetty mukaan laajasti eri sidosryhmiä edellä lueteltujen kehitysalueiden näkökulmasta. Ohjelman sidosryhmätyöskentelyn suunnitteluun osallistui suunnittelutyöryhmä, jossa oli edustettuna: Pirhan vammaispalveluista ja integraation toimialueelta sekä asiakasosallisuuden palveluista viranhaltijoita ja asiantuntijoita, Pirhan järjestöyhteistyöryhmän vammaisjärjestöistä Invalidiliitto ry:n, Tampereen seudun Näkövammaiset ry:n sekä Pirhan vammaisneuvoston edustajat. Suunnittelutyöryhmä suunnitteli ja hyväksyi tiekartan ohjelman työstämiseksi asukaskyselyineen ja työpajoineen.

Kaikille avoimella Pirkanmaan asukaskyselyllä 15. - 28.4.2024 kartoitettiin mielipiteitä tämänhetkisistä Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisten palveluista sekä hyvinvointialueen

kaikista palveluista vammaisten palvelunkäyttäjien näkökulmasta. Vastauksia saatiin yhteensä 906 pirkanmaalaiselta. Vastanneiden joukossa oli palvelunkäyttäjiä, läheisiä, järjestöedustajia, alan ammattilaisia, palvelun käyttäjän puolesta vastaajia sekä kuntalaisia, jotka eivät käytä palveluja, mutta halusivat vastata. Kysely oli rakennettu valittujen kehitysalueiden mukaisesti.

Kyselyn tulosten tarkentamiseksi kunkin kehitysalueen näkökulmasta järjestettiin erilliset työpajat, joihin pirkanmaalaiset vammaisjärjestöt kutsuttiin nimeämään edustajansa ja varaedustajansa. Työpajoihin osallistui edustajia kaikkiaan yhdestätoista eri järjestöstä (liite). Lisäksi Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto nimesi 2–3 edustajaa kuhunkin työpajaan. Työpajojen tuotoksista on tehty kiteytykset ja nostot kustakin kehitysalueesta huomioitavaksi VAPA2035 ohjelman sisällössä.

Kehitysalueiden mukaisia teemoja on käsitelty Pirhan vammaispalvelujen asumisen ja päiväaikaisen toiminnan asukas- ja läheisverkoston aluetapaamisissa kevään 2024 aikana. Lisäksi Pirhan vammaispalvelujen esihenkilöiden yhteisessä kehittämispäivässä kehitysalueet ovat olleet samalla tavalla käsiteltävänä kuin järjestöedustajien kanssa järjestetyissä työpajoissa.

Kaikkia palveluja poikkileikkaavina periaatteina ja kehittämisen kärkinä sidosryhmien työpajoissa nostettiin seuraavat näkökulmat:

- Tiedon saannin monikanavaisuus
- Henkilökohtaisen kontaktin mahdollisuus
- Palvelujen laadun ja vaikuttavuuden seuranta
- Oikea-aikaisuus, saavutettavuus ja tarpeenmukaisuus
- Yksilöllisyys, yhdenvertaisuus, itsemääräämisoikeus
- Osaamisen vahvistaminen

Lisäksi keskeisesti kehitettäviä palveluja ovat:

- Lasten, nuorten ja perheiden palvelut
- Henkilökohtainen apu
- Liikkumisen tuki ja kuljetuspalvelut
- Lähitoritoiminta
- Riittävästi asumisen vaihtoehtoja

VAPA2035 ohjelma on laajasti kaikkien osapuolten yhdessä työstämä suunnitelma, jonka tarkoituksena on kehittää yhteisesti toimiviksi tunnistettuja käytäntöjä ja toimintamalleja. Sidosryhmien esille nostamat näkökulmat on huomioitu kehittämisen suunnitelmissa ja vaikutusten arvioinnissa.

2. Vammaispalvelujen kehittämisohjelman tavoitteet ja toimenpiteet

2.1. Missio, visio, arvot, palvelulupaus

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalveluiden missio, visio ja arvot nojaavat hyvinvointialueen strategiaan.

Missio: Sinun hyvinvointisi on yhteinen tehtävämme, olemme sinua varten

Visio: Pirkanmaalaiset ovat ylpeitä hyvinvointialueensa palveluista ja suosittelevat niitä

Arvot: Ihmisläheisyys, arvostus, rohkeus, vastuullisuus, luottamus

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalvelujen palvelulupaus: Tarjoamme yhdenvertaisia, esteettömiä ja saavutettavia palveluja, joissa vammaista henkilöä kuunnellaan ja kunnioitetaan oman elämänsä asiantuntijana.

1. Olen yhdenvertainen hyvinvointialueen asukas nyt ja tulevaisuudessa.
2. Olen oman elämäni asiantuntija.
3. Hyvinvointialueeni on esteetön ja saavutettava.
4. Yksilölliset tarpeeni huomioidaan ja minua kuunnellaan kommunikaatiotavastani riippumatta.
5. Saan ammattitaitoiset ja osallisuuttani tukevat palvelut läheltäni.
6. Osallistumiseni palveluiden kehittämiseen mahdollistetaan.

2.2. Vammaispalvelujen kehittämisohjelman tavoitteet ja toimenpiteet vuoteen 2035 mennessä

VAPA2035 ohjelman tavoitteena on toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävä palvelurakenne, jossa vammaisen henkilö saa tarpeen mukaiset palvelut oikea-aikaisesti. Seuraavilla sivuilla esitetään kehittämisohjelman tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi.

Ydintavoite: Toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävä palvelurakenne, jossa vammaisen henkilö saa tarpeen mukaiset palvelut oikea-aikaisesti

1. Kehitysalue: Ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen sekä ensisijaisten palvelujen käytön vahvistaminen

- 1.1. Ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen kehittäminen
- 1.2. Ensisijaisten palvelujen käytön vahvistaminen
- 1.3. Palveluihin hakeutumisen prosessien kehittäminen
- 1.4. Vammaissosiaalityön uudelleen organisointi

2. Kehitysalue: Itsenäistä elämää tukevien palvelujen kehittäminen ja monipuolistaminen

- 2.1 Itsenäistä elämää tukevien palvelujen monipuolistaminen
- 2.2 Etäratkaisujen ja liikkuvien palvelujen lisääminen
- 2.3 Perheiden tuen kehittäminen
- 2.4 Päiväaikaisen toiminnan kehittäminen
- 2.5 Asiantuntijapalvelujen kehittäminen

3. Kehitysalue: Asumispalvelujen rakenteen keventäminen

- 3.1 Tuetun ja yhteisöllisen asumisen kehittäminen
 - 3.1 Perhehoidon lisääminen
 - 3.1 Ympäri vuorokaudisten asumispalvelujen kehittäminen
 - 3.1 Pitkäaikaisen laitoshoidon vähentäminen
 - 3.1 Asumispalvelujen palveluverkon kehittäminen

4. Kehitysalue: Järjestämiskyvykkyyksien vahvistaminen

- 4.1 Lakiuudistukseen varautuminen ja muutosten toimeenpano
- 4.2 Järjestämis- ja tuotantotapojen kehittäminen
- 4.3 Osaamisen vahvistaminen
- 4.4 Henkilöstön veto- ja pitovoiman vahvistaminen
- 4.5 Tiedolla johtamisen kehittäminen
- 4.6 Kumppanuuksien vahvistaminen

1. Kehitysalue	Ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen sekä ensisijaisten palvelujen käytön vahvistaminen
1.1 Osatavoite: Ammatillisen neuvonnan ja ohjauksen kehittäminen	Toimenpiteet: <ul style="list-style-type: none">a. Huolehditaan tiedon saannin monikanavaisuudesta ja saavutettavuudesta huomioiden sekä uusien asiakkaiden että asiakkuudessa olevien tarpeet.b. Vahvistetaan yleistä palveluneuvontaa ja Lähitoritoimintaa vammaispalvelujen näkökulmasta (mm. liikkuva lähitoritoiminta, järjestöyhteistyö)c. Kehitetään ja tehdään vammaisille henkilöille tunnetuksi digitaalisia neuvontapalveluja ja sähköisen asioinnin tukead. Kehitetään järjestöyhteistyötä matalan kynnyksen palvelujen, kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen hyödyntämiseksi
1.2 Osatavoite: Ensisijaisten palvelujen käytön vahvistaminen	Toimenpiteet: <ul style="list-style-type: none">a. Edistetään ensisijaisten palvelujen hyödyntämiseen tähtäävää toimintakulttuurin muutostab. Kehitetään palvelulinjan sisäistä työnjakoa ikääntyvien vammaisten palvelujen integroimiseksic. Kehitetään palvelulinjojen välistä asiantuntijuuden jakamista ensisijaisten palvelujen käytön vahvistamiseksi (mm. konsultaatiokäytännöt)
1.3 Osatavoite: Palveluihin hakeutumisen prosessien kehittäminen	Toimenpiteet:

	<ul style="list-style-type: none"> a. Kehitetään palvelulinjojen välisen yhteistyön toimintamalleja palveluihin ohjautumisessa (mm. käynnistämällä tarvittavat asiakasohjaustyöryhmät palvelulinjojen rajapintaan, laatimalla vaativan erityispalvelun asiakkaan palveluketjukuvaus) b. Keskitetään vammaispalvelujen hakemusten vastaanotto ja lisätään sähköisten hakemusten käyttöä c. Otetaan käyttöön kehitysvamma-alan InterRAI-id –arviointiväline asiakasohjauksen tukena d. Turvataan monipuolinen etä- ja sähköinen asiointi sekä henkilökohtaisen kontaktin mahdollisuus e. Keskitetään asunnon muutostöitä koskevaa päätöksentekoa sekä tiivistetään vammaispalvelujen ja apuvälinekeskuksen yhteistyötä
<p>1.4 Osatavoite: Vammaissosiaalityön uudelleen organisointi</p>	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Muodostetaan vammaissosiaalityöhön kuntarajoista riippumattomat alueelliset lähitiimit sekä keskitettyjen toimintojen tiimit b. Tiivistetään toimipisteverkostoa yhdistelemällä kuntakohtaisia toimipisteitä sosiaalipalvelujen keskittymien yhteyteen c. Ohjataan henkilökohtaista neuvontaa sekä hakemusten vastaanottoa Lähitoreille d. Yhdenmukaistetaan hakemusten käsittelyajat e. Varmistetaan riittävä ja tasaisesti jaettu resursointi alueittain f. Varmistetaan toiminnan tarpeisiin vastaavat työtilat, yhteiskäyttötilojen hyödyntäminen sekä työntekijöiden liikkumista tukevat ratkaisut

2. Kehitysalue:	Itsenäistä elämää tukevien palvelujen kehittäminen ja monipuolistaminen
2.1 Osatavoite: Itsenäistä elämää tukevien palvelujen monipuolistaminen	Toimenpiteet: a. Arvioidaan ja kokeillaan uusia itsenäisen elämän tuen toteutustapoja (esim. avustajaringit/työnantajarengaat tai erilaiset naapuriavun, sosiaalisen isännöinnin tai vertaistuen toteutustavat) b. Kehitetään uudenlaisia liikkumisen tuen palveluja ja liikkumisen tuen tiimin toimintaa (mm. liikkumistaidon valmennusta lisäämällä) c. Vahvistetaan henkilökohtaisen avun omatuotantoa ja avun saatavuutta akuuteissa tilanteissa
2.2 Osatavoite: Etäratkaisujen ja liikkuvien palvelujen lisääminen	Toimenpiteet: a. Lisätään henkilöstön ja asiakkaiden digi- ja teknologiavalmiuksia ja välineiden käyttöönottoa b. Mallinnetaan etäpäivätoiminta sekä liikkuva päivätoiminta ja laajennetaan niiden käyttöä c. Yhdenmukaistetaan työhönvalmennuksen toimintamalli sekä lisätään työhönvalmennusta d. Monipuolistetaan ja lisätään liikkuvia asiantuntijapalveluja vammaisen henkilön arjen ympäristöihin e. Lisätään etäyhteyden käyttöä asiakastapaamisissa sekä ammattilaisten välisessä yhteistyössä f. Otetaan käyttöön lääkeautomaatteja ja etähoivaratkaisuja mahdollisimman laajasti
2.3 Osatavoite: Perheiden tuen kehittäminen	Toimenpiteet:

	<ul style="list-style-type: none"> a. Suunnitellaan ja toteutetaan uuden lain edellyttämät perheiden palvelut: lasten asumisratkaisujen, lyhytaikaisen huolenpidon sekä lasten ja perheiden valmennuksen palveluiden kehittäminen b. Monipuolistetaan lyhytaikaisen huolenpidon järjestämistapoja ja lisätään saatavuutta c. Tiivistetään yhteistötä perhepalvelujen ja vammaissosiaalityön lasten ja nuorten tiimin välillä varhaisen tuen vahvistamiseksi
<p>2.4 Osatavoite: Päiväaikaisen toiminnan kehittäminen</p>	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Laaditaan pitkántähtäimen palveluverkkosuunnitelma palveluverkkoselvitys, valvontaviranomaisten veloitteet, alueelliset palvelutarpeet sekä lakiuudistuksen vaikutukset huomioiden b. Laaditaan pitkántähtäimen investointisuunnitelma uusista ja korvaavista tiloista c. Yhdistetään pieniä toimintayksiköitä alueelliset palvelutarpeet huomioiden d. Lisätään työelämäsuuntuneisuutta, etäpalvelujen hyödyntämistä sekä liikkuvia työryhmiä e. Tuetaan ikääntyvien vammaisten toimintakykyä ja sosiaalista vuorovaikutusta ylläpitävällä toiminnalla vammaispalvelulain mukaisesta päiväaikaisen toiminnasta päättyessä
<p>2.5 Osatavoite: Asiantuntijapalvelujen kehittäminen</p>	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Yhdistetään vaativien erityispalvelujen sekä Havu-tiimin asiantuntijapalvelut b. Kehitetään vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmiä sekä uudelleenorganisoidaan alueellisten ryhmien toiminta c. Kehitetään asiantuntijuuden jakamisen toimintamalleja (mm. konsultaatiokäytännöt)

3. Kehitysalue:	Asumispalvelujen rakenteen keventäminen
3.1 Osatavoite: Tuetun ja yhteisöllisen asumisen kehittäminen	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Vahvistetaan tuetun asumisen erilaisia toteutustapoja: normaaliasumisen yhteydessä, ympärivuorokautisen tai yhteisöllisen asumisen läheisyydessä b. Vahvistetaan tuetun asumisen resursssia c. Monipuolistetaan tuetun asumisen ohjaus- ja tukikeinoja (mm. etäohjausta ja vertaistukea hyödyntäen) d. Lisätään asumiskokeiluja ja -valmennusta e. Täsmennetään yhteisöllisen asumisen palvelun sisältö ja toteutustavat lain vaatimusten mukaiseksi
3.2 Osatavoite: Perhehoidon lisääminen	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Vahvistetaan perhehoitajien tukea ja osaamista vammaisuuteen liittyvissä kysymyksissä b. Lisätään lasten lyhytaikaisen huolenpitoa perhehoitona c. Lisätään vammaisten pitkäaikaista perhehoitoa
3.3 Osatavoite: Ympäri vuorokautisten asumispalvelujen kehittäminen	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Suunnitellaan ja järjestetään uuden lain edellyttämä lasten asuminen b. Otetaan käyttöön henkilöstöresurssin laskentamalli asumisessa ja vaativissa erityispalveluissa tarpeenmukaisen henkilöstöresurssin ohjaamiseksi c. Varmisetaan tarvittava lääkärituki 24/7 d. Vahvistetaan asumispalvelujen asukkaan omatoimisuutta tukevaa toimintakulttuuria
3.4 Osatavoite:	Toimenpiteet:

Pitkäaikaisen laitoshoidon vähentäminen	<p>a. Vähennetään pitkäaikaista laitoshoidoa tutkimus-, kuntoutus- sekä tahdosta riippumattoman hoidon jaksojen saatavuuden varmistamiseksi</p> <p>b. Tutkimus-, kuntoutus- sekä tahdosta riippumattoman hoidon määrän mitoituksessa huomioidaan mahdolliset Sisä-Suomen yhteistyöaluetasoiset tarpeet</p>
3.5 Osatavoite: Asumispalvelujen palveluverkon kehittäminen	<p>Toimenpiteet:</p> <p>a. Laaditaan pitkántähtäimen palveluverkkosuunnitelma palveluverkkoselvitykset, valvontaviranomaisten velvoitteet, alueelliset palvelutarpeet sekä lakiuudistuksen vaikutukset huomioiden</p> <p>b. Lisätään yhteisöllistä ja tuettua asumista sekä vahvistetaan asumispalveluyksikön tukeen perustuvaa tukiasumisen mallia</p> <p>c. Lisätään ympärivuorokautista asumista omatuotannossa etenkin vaativan asumisen osalta</p>

4. Kehitysalue:	Järjestämiskyvykkyyksien vahvistaminen
4.1 Osatavoite: Lakiuudistukseen varautuminen ja muutosten toimeenpano	<p>Toimenpiteet:</p> <p>a. Toimeenpannaan muutokset uuden lain mukaisesti ja varmistetaan palvelujen käynnistyminen (mm. uudet palvelut, myöntämiskäytänteet, prosessit ja ohjeistukset, koulutus, viestintätoimet)</p> <p>b. Kehitetään vammaisen henkilön osallisuutta edistäviä toimintatapoja kaikissa vammaispalveluissa</p>

<p>4.2 Osatavoite: Järjestämis- ja tuotantotapojen kehittäminen</p>	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Arvioidaan ja kehitetään monituottajamallin mukaisia ja kustannustehokkaita tuotantotapoja tuotantotapa-analyysejä hyödynäen b. Lisätään oman ja ostopalvelutoiminnan vertailtavuutta c. Varmistetaan riittävä oman tuotannon osuus kaikissa palveluissa d. Arvioidaan uusia tuotanto- ja järjestämistapoja (esim. matkakukkarot, palveluseteli, henkilökohtainen budjetointi)
<p>4.3 Osatavoite: Osaamisen vahvistaminen</p>	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Laaditaan osaamisen ylläpitämisen suunnitelma sekä vuosittaiset täydennyskoulutus suunnitelmat b. Järjestetään vammaispalvelujen erityisosaamiseen liittyvää täydennyskoulutusta kaikille vammaisen henkilön palveluketjussa toimiville tahoille c. Hyödynnetään järjestöjen ja kokemusasiantuntijoiden erityisosaamista d. Lisätään esteettömyys- ja saavutettavuusosaamista ja niihin liittyvien arviointien tekemistä
<p>4.4 Osatavoite: Henkilöstön veto- ja pitovoiman vahvistaminen</p>	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Lisätään vammaispalvelujen näkyvyyttä monipuolisena työnantajana b. Otetaan käyttöön valmentavan johtamisen toimintamalli c. Monipuolistetaan henkilöstörakennetta ja tiimirakenteita d. Organisoitetaan isäisten sijaisten toiminta e. Mahdollistetaan osaamisen syventäminen ja erikoistuminen oman tehtävänkuvan sisällä
<p>4.5 Osatavoite: Tiedolla johtamisen kehittäminen</p>	<p>Toimenpiteet:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> a. Määritellään tiedolla johtamisessa tarvittava tietopohja ja varmistetaan ajantasaisten tietojen saatavuus ja vahvistetaan tiedon hyödyntämisen osaamista b. Varmistetaan uusien asiakas- ja potilastietojärjestelmien käyttöönotto ja hyödyntäminen c. Kartoitetaan kehitysvamma-alan InterRAI -id -arviointivälineen hyödyntämismahdollisuudet ja otetaan väline suunnitelmallisesti käyttöön d. Kehitetään palvelujen laadun seurantaa sekä omatuotannossa että ostopalveluissa
<p>4.6 Osatavoite: Kumppanuuksien vahvistaminen</p>	<p>Toimenpiteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Kehitetään vaativan erityistason palvelujen yhteistyötä Sisä-Suomen yhteistyöalueella b. Verkostoidutaan muiden hyvinvointialueiden vammaispalvelun toimijoiden kanssa c. Vahvistetaan asiakkasosallisuutta yhdessä vammaisjärjestöjen ja -yhdistysten kanssa d. Vahvistetaan kuntayhteistyötä vammaisten palvelujen tarpeet huomioivassa kaavoituksessa, esteettömyydessä sekä joukko- ja palveluliikenteessä e. Kehitetään palveluntuottajien ohjauksen ja yhteistyön prosesseja f. Osallistutaan Pirkanmaan vammaispoliittisen ohjelman laadintaan ja jalkauttamiseen

3. Arvio ohjelman vaikutuksista

VAPA2035 kehittämissuohjelman valmisteluvaiheessa on arvioitu asiakkaille, henkilöstöön, kustannuksiin sekä ympäristöön kohdentuvia vaikutuksia. VAPA2035 ohjelman toteutumista ja vaikutuksia seuraa erikseen nimettävä ohjausryhmä koko ohjelmakauden ajan.

Asiakkaisiin kohdentuvat vaikutukset: Vammainen henkilö saa oikeat palvelut oikea-aikaisesti.

Tiedonsaanti parane.

Monipuolistuvat itsenäistä elämää tukevat palvelut sekä ohjaus mahdollistava itsenäistä elämää.

Etä – ja liikkuvat palvelut lisäävät palvelujen yksilöllisen räätälöinnin mahdollisuuksia.

Kotoa asiointi helpottuu sähköisten kanavien kautta.

Henkilökohtaisen palvelun mahdollisuus turvataan.

Palvelupäätösten oikea-aikaisuus paranee.

Vammaisen henkilön osallisuus lisääntyy.

Vammainen henkilö saa yhdenvertaiset palvelut eri puolilla Pirkanmaata.

Palvelujen käyttäjät ovat mukana palvelujen kehittämisessä.

Henkilöstöön kohdentuvat vaikutukset: Yhteistyön, osaamisen ja yhtenäisten toimintatapojen vahvistuminen

Oman työn hallinta paranee tehtävänkuvien selkeytymisen ja osaamisen vahvistumisen myötä.

Ensisijaisten palvelujen henkilöstön vammaisuuteen liittyvä osaaminen kehitty.

Työskentely omien vahvuuksien kautta mahdollistuu ja lisää työhyvinvointia.

Työn teko eri paikoissa ja eri tavoin mahdollistuu.

Yhteistyö ja kumppanuudet eri toimijoiden välillä vahvistuvat.

Yhteiset toimintatavat ja -säännöt parantavat työssä onnistumista ja takaavat asiakkaille saman laadun eri puolilla hyvinvointialuetta.

Vaikutusmahdollisuudet omaan työhön paranevat.

Oikein kohdistettu henkilöstöresurssi lisää työhyvinvointia.

Työympäristö on terve ja turvallinen.

Kustannuksiin kohdentuvat vaikutukset: rakenteelliset uudistukset mahdollistavat palvelujärjestelmän kestävyuden kustannusten kasvaessa

Lakiuudistus kasvattaa kustannuksia merkittävästi.

Painopisteen siirtyminen ensisijaisiin ja itsenäistä elämää tukeviin sekä kevyempiin palveluihin vähentää raskaampien vammaispalveluiden tarvetta ja hillitsee kustannusten kasvua.

Toimimattomien tilojen uudistaminen sekä tilojen yhteiskäyttö parantavat tilatehokkuutta.

Liikkuvien palveluiden hyödyntäminen vähentää tilatarpeita.

Digi- ja etäpalveluiden laajentuminen parantaa toiminnan tuottavuutta.

Riittävän omatuotannon osuuden varmistaminen parantaa kustannusten vertailtavuutta ja hallittavuutta.

Ympäristöön kohdentuvat vaikutukset: Kestävän kehityksen mukainen palvelutuotanto toteutuu

Energian kulutus vähenee kun toimintoja keskitetään.

Uudisrakennukset energiatehokkaita.

Liikenne ja logistiikka (päästöt) vähenevät etäyhteyksien hyödyntämällä.

Henkilöliikenne ja kuljetusten päästöt lisääntyvät, kun toimintaa keskitetään ehkä kauemmas.

Paperijätteen määrä vähenee sähköisen asioinnin myötä.

4. Toimeenpanosuunnitelma

Ohjelman hyväksymisen jälkeen toimeenpano etenee tulevina vuosina osana normaalia talous- ja toimintasuunnittelua. Ohjelman sisältöä tarkistetaan tarvittaessa.

Ohjelman eri osakokonaisuuksille nimetään vastuuhenkilöt, jotka muodostavat toimeenpanoryhmän. Vammaispalveluiden sekä Ikäihmisten ja vammaisten yhteisten palveluiden kehittämispäälliköt kokoavat osakokonaisuuksien kehitymisestä seuranta- ja raportointitietoa vammaisneuvostolle, hallitukselle ja valtuustolle hyvinvointialueen strategian raportointiaikataulun mukaisesti. Toimeenpanoryhmään voidaan kutsua tarvittaessa vammaisneuvoston edustaja ja muita asiantuntijoita.

Liitteet

VAPA2035 työpajoihin (toukokuu – kesäkuu 2024) osallistuneet järjestöedustajat ja Pirhan vammaisneuvoston jäsenet.

Osallistujataho	23.5. neuvonta, ohjaus, matalan kynnyksen palvelut	28.5. itsestä elämästä tukevat palvelut	3.6. asuinpalvelut	12.6. uudenlaiset palvelujen järjestämisen tavat
Neuroliitto ry	x	x	-	x
Aivoliitto ry, Pirkanmaan AVH-yhdistys	x	x	x	x
Pirkanmaan CP-yhdistys	x	x	x	x
Invalidiliitto ry	x	x	x	x
Tampereen Viittomakieliset ry	-	x	x	x
Tampereen seudun Näkövammaiset ry	x	x	x	x
Näkövammaisten liitto ry	-	-	-	x
Suomen Kuurosokeat	-	x	-	-
Lihastautiliitto ry	-	x	x	x
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Pirkanmaan tukipiiri ja vaikuttamistyöryhmä, Elvy ry	x	-	x	x
Pirha vammaisneuvosto	x	x	x	x